

ries greatly from one culture to another. The cattle-raising Dassanetch of Ethiopia, for example, find nothing more attractive than the odour of cattle, a scent which carries notions of fertility and social status for them. Dassanetch men, consequently, decorate themselves with cattle bones and hides and even wash their hands with cattle urine, as well as smearing their bodies with cow manure" (ibid.). Der står 'bvadr' skrevet mellem linjerne. Men Classen et al. virker uvidende om, at parringssekreter fra bjergløver og andre fækale og urinale lugte er ingredienser i Vestens masseproducerede parfumer. I de rigtige doser kan disse lugte forekomme indbydende såvel for parisere som for montrealere. Sådanne lugte kan måske være universelle konstanter. Men denne mulige konklusion er på forhånd udelukket via metoden, der bekræfter forskellighed, som Classen et al. benytter. Selv lugten af løg blandt dogonfolket i Mali (ibid.), som forfatterne latterliggør, kan måske være passende for dogon folkets kropslugt og dermed opnå en parfumelignende funktion. Løg kommer i forskellige sorter, hvilket forfatterne slet ikke tager højde for i deres alt for overfladiske behandling af emnet. Den ekstremt kulturbundne tilgang hos forfatterne, som må siges at være utilgivelig i en antropologisk kontekst, fjerner kraften i det ellers så stærke potentiale, det omfattende etnografiske materiale frembyder.

Classen et al. gør en dyd ud af fra start til slut at præsentere sig selv og deres resultater som canadiske. Inden for en canadisk kontekst er der dog flere punkter som må påtales. For det første, bor og arbejder de i et officielt to-sproget land, i den fransktalende by, Montreal, men den minimale franske indflydelse på deres bog er bemærkelsesværdig. Ligeledes kan man kun beklage det suspekterede fravær af andre forfattere, herunder Canadas store engelsktalende tænker, Marshall McLuhan, der for en række år siden leverede en glimrende beskrivelse af lugt i bogen *Understanding Media* (New York 1967). Uheldigvis er *Aroma* præget af det had-kærligheds-forhold, som canadiere, specielt de engelsktalende, nærer til USA. Frem for at opfatte sig som uafhængig, har engelsktalende canadiere en tendens til at inkludere sig selv i Nordamerika, når de har lyst til det, medens de eksempelvis, når de er i udlandet, bærer et Ahornsflag for at vise deres canadiskhed. Ligesom Classen et al. støtter de 'colour' på den britiske måde, når de

manifesterer uafhængighed, og 'color', når de føler sig nordamerikanske. Under indflydelse af den økonomiske bistand fra The Olfactory Foundation bliver tendensen til at lefle for amerikanismerne fuldstændigt overdrevet, og sproget i *Aroma* relegerer enhver akademisk ambition til et tv-serie-niveau. Form og indhold er forbundet.

Som jeg har vist, er Le Guérens *Scent* en fransk bog, mens Classen et al.s *Aroma* er anglo-canadisk. Men under den kulturelle feris findes en dybere fundamental skelnen på et epistemologisk niveau, hvor *Scent* tilhører antropologien, mens *Aroma* fremstår som et etnologisk øvelsesstykke. Forskellen er signifikant. Vive la différence!

Joel Leonard Katz
Antropolog og forfatter
København

PHILIP EDWARDS: *The Story of the Voyage. Sea Narratives in Eighteenth-Century England.* Cambridge, New York & Melbourne: Cambridge University Press, 1994. Cambridge Studies in Eighteenth Century English Literature and Thought 24. 244 sider. ISBN 0-521-41301-X hardback, pris £35.00.

Det lover ikke godt når man begynder med indledningen til denne bog. At der vitterlig er blevet skrevet overordentlig mange – formentlig omtrent et par tusinde – beretninger om rejser til søs i England i det 18. århundrede kan ikke komme bag på ret mange. At kun forsvindende få af forfatterne til disse mange beretninger har gjort sig fortjent til en plads i litteraturhistorien er heller ingen overraskelse. Men at forfatteren ikke vil gøre andet med dette materiale end „pragmatisk og empirisk“ at „samle, sortere, sammenligne og illustrere“ nogle udvalgte eksempler, at han vil nøjes med at påpege teksternes individualitet og forskellighed snarere end at afdække mønstre og regelmæssigheder, opfatter jeg og sikkert mange andre læsere snarere som en advarsel mod bogen end som en indbydelse til den efterfølgende fremstilling.

Når man derfor straks bladrer videre til konklusionen bliver det faktisk ikke bedre. Hvorfor, spørger Philip Edwards efter 200 siders gennemgang, kan disse mange rejsebeskrivelser da overhovedet gøre krav på vores

opmærksomhed? Jo, svarer litteraturforskeren, det kan de fordi de handler om det virkelige liv, om virkeligheden selv: „The first and most obvious claim, and in the end the most important claim, is that we are in the presence of flesh and blood. These men and women are not the figments of anyone's imagination; these ships were real and sailed real seas ... These writings originate in lives that were lived; they testify to a real and not a symbolic presence“ (s. 220).

Således advaret er det faktisk temmelig vanskeligt at fastholde opmærksomheden når man alligevel sætter sig til at læse bogen i sin helhed. Philip Edwards fortæller ikke sine læsere og er måske ikke selv klar over hvad det er for en problemstilling, som faktisk styrer hans fremstilling. Men når man ellers kan bære over med de endeløse henvisninger og forfatterbiografier og med at større episoder i søfartshistorien såsom mytteriet på Bounty eller kronologien i Captain Cooks ekspeditioner forudsættes bekendte, kan man alligevel godt få øje på noget der ligner en rød tråd i sømandsgarnet, der indimellem faktisk gør læsningen til en ligefrem spændende og givende oplevelse.

Allerede i optakten, behandlingen af William Dampiers *New Voyage Round the World* (1697) og dens tilblivelseshistorie, bliver det klart, at de i øvrigt nok så forskelligartede rejseskribenter har haft et problem til fælles: problemet med at forene den ofte medrivende dynamiske fortælling om deres dramatiske oplevelser med de videnskabelige ambitioner om gennem deres beskrivelser at kortlægge den verden som de var ude at opdage. Dampier nøjedes i første omgang med blot fortælle om sine omfattende rejser. Edwards' sammenligning af håndskriftet med den langt mere omfangsrige trykte rejseberetning blotlægger det spændingsforhold mellem offentlighedens forventninger og de rejsendes erfaringer, som han også kortlægger i de efterfølgende kapitler.

Hovedvægten i Edwards' fremstilling ligger på rejser til Stillehavet og Captain Cooks ekspeditioner. Historien om disse opdagelsesrejser er blevet skrevet utallige gange før, men Edwards koncentrerer sig også her om teksterne: om forholdet mellem de officielle og de uautoriserede fremstillinger og mellem de ubearbejdede dagbøger og færdigredigerede pragtværker. Nærlæsninger af Hawkesworths redigering af Cooks første rejse og ikke

mindst af Johann Reinholds og Georg Forsters (i England ellers notorisk undervurderede) beskrivelser af hans anden store ekspedition giver et farverigt og nuanceret billede af de utallige konflikter og uoverensstemmelser til søs såvel som til lands, som tilsvarende også gjorde sig gældende for mange andre ekspeditioners omsætning til litteratur.

Rejselitteraturen i det 18. århundredes England handler i allerhøjeste grad om autoritet: om vindens og vejrets autoritet over skibene, beskrivelsens autoritet over fortællingen, kaptajnens autoritet over besætningen, forskernes autoritet over søfolkene, videnskabens og de videnskabelige akademiernes autoritet over de udsendte forskere, de bevilgende myndigheders autoritet over bevillingshaverne, samt endelig også imperiets autoritet over de indfødte i Stillehavet og i resten af verden. Ingen af disse autoriteter forblev uanfægtede, tværtimod: rejselitteraturen nærmest levede af at spille erfaringen og oplevelserne ud mod teorier og forventninger, eventyret mod planlægningen, den praktiske virkelighed ud mod de hjemlige magter og til tider altså også afrikanerne mod slavehandelen og de ædle indfødte og naturtilstanden mod civilisationen.

Alt dette får man et til tider endog levende indtryk af ved læsningen af *The Story of the Voyage*. Men anderledes end de fleste der ellers beskæftiger sig med rejselitteraturens historie, som han da også kun yderst sjældent henviser til, afholder Edwards sig helt og holdent fra enhver form for generalisering og analyse. Bogens sidste, opsamlende kapitel om slavehandelen, passagerer, sømænds selvbiografier og skibbrudsberetninger, er endnu mere strukturløs og opremsende end de foregående. Edwards lægger ikke selv skjul på, at han kun har behandlet et ganske lille og tilfældigt udsnit af de mange tekster. Det gode ved bogen er, at det under læsningen er så nemt at forestille sig hvor spændende den kunne være blevet hvis forfatteren var gået lidt mere systematisk til værks.

Michael Harbsmeier
dr.phil., lektor
Odense Universitet